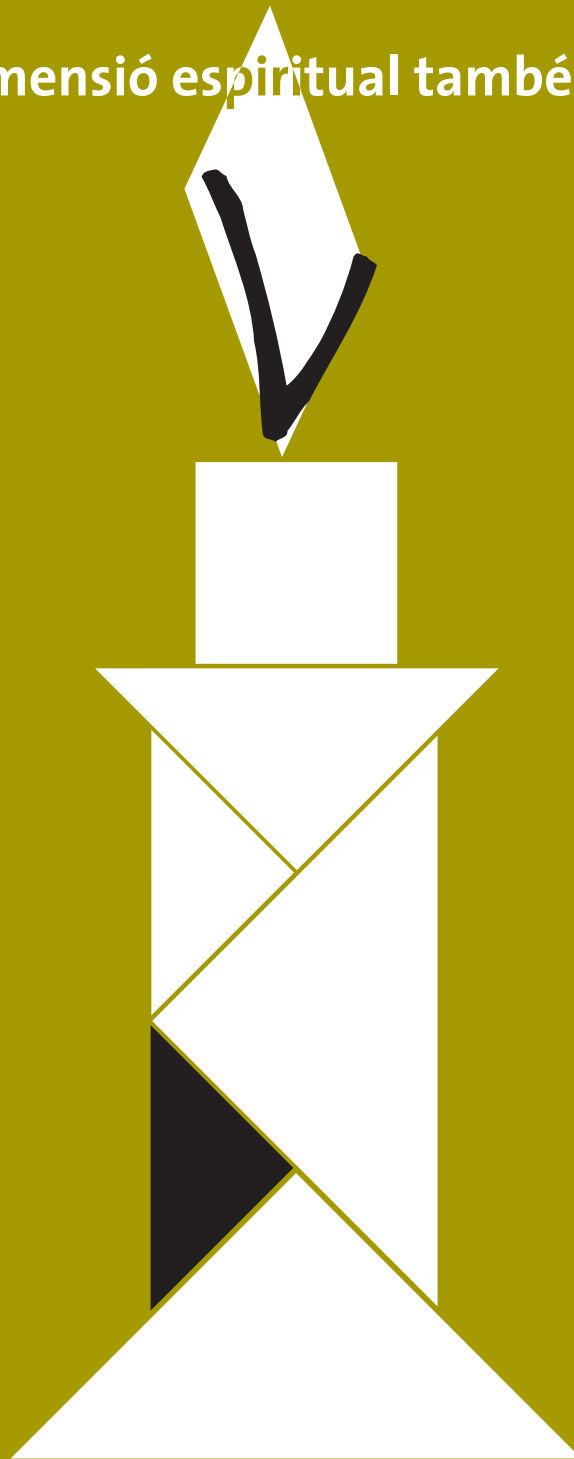

6. La dimensió espiritual també compta?

La pregunta dels pares

Els pares de la Gabriela, una nena equatoriana de 6 anys, han pres la decisió de portar-la a un centre d'esplai, ja que molts dels seus companys/es de l'escola hi van.

En arribar a l'esplai, el responsable els fa una bona acollida, els presenta als monitors/es del centre, els explica els valors des dels quals treballen a l'esplai (l'amistat, la cooperació, la solidaritat, la natura...), els explica el funcionament, el tipus d'activitat que fan, els papers d'inscripció que han d'omplir i que han de portar, parlen de les quotes...

La família, molt interessada, i fins i tot sorpresa per la profunditat dels plantejaments pedagògics que els presenten, li pregunta al responsable si s'ocupen d'alguna manera dels aspectes religiosos.

- *La religió té alguna cosa a veure amb el lleure?*
- *Tindríeu resposta per a una pregunta així dels pares d'algun dels nois o noies de la vostra entitat?*

La inquietud de l'Asha de cara als campaments

L'Asha és una noia argelina que ve a l'esplai des de l'inici del curs. Els monitors i les monitores saben que ella és creient i practicant i per tant segueix els preceptes que li marca la seva religió i, tot i que l'entitat té un plantejament educatiu laic, mai hi ha hagut cap impediment per que l'Asha participi en les activitats que es fan a l'esplai.

Abans de l'estiu els monitors comencen a preparar els campaments i animar als nois i noies per participar-hi. L'Asha diu que vol anar de campaments, però li diu a una monitora que hi anirà sempre i quan no se l'obligui a menjar coses que ella no té permeses d'acord amb la seva creença. També li confessa que li fa certa por que els companys se'n riguin d'algun dels seus costums.

La monitora pensa que ha de parlar-ho amb els altres monis, potser amb els pares de l'Asha i amb els altres nois i noies del seu grup i, a més, li ha de donar alguna resposta directament a l'Asha.

- *Si tu fossis la monitora com ho plantejaries (als monitor, al grup, a l'Asha)?*
- *Creus que cal parlar-ho amb els pares de l'Asha?*
- *Si fóssiu l'equip de monitors com tractaríeu aquesta qüestió?*

6.1. Com ho assumim?

La dimensió espiritual ⁽⁴⁾

- Quan parlem d'educació integral, a quines dimensions de la persona ens referim? Quines són les que considerem més importants?
- Reconeixem una dimensió espiritual de la persona? Reconeixem l'espiritualitat com una dimensió de l'experiència humana, en tota persona i amb independència que el seu contingut espiritual sigui religiós, filosòfic, artístic, vital, creatiu, solidari, etcètera?
- Què entenem per espiritualitat?

Religió i societat

- La religió és un afer merament personal i privat o té una dimensió col·lectiva i/o social?
- En quin espai social situem o cal situar la religió o les religions?
- Com entenem la relació entre religió i societat en el marc d'un estat no confessional com és l'Estat espanyol?

La vida espiritual dels nois i noies

- Quin coneixement tenim de l'experiència i de la vivència espiritual dels nois i noies als quals eduquem?

- Respectem les manifestacions espirituals dels nois i noies?
- I les dels monitors?
- Facilem l'acompliment de preceptes o pràctiques religioses quotidianes a aquells que en són practicants? Garantim la pau d'esperit i llibertat d'aquells que no ho són?
- Rebem demandes de les famílies en aquest sentit? Com hi donem resposta?

La resposta educativa

- Eduquem en les dimensions espirituals de la persona?
- Tenim algun plantejament educatiu en relació amb el fet religiós? Quin?
- Com definim el nostre projecte educatiu en relació amb l'espiritualitat?
- Com ens definim, com a entitat i com a moviment, en relació amb les diverses opcions espirituals?
 - aconfessionals o no confessionals
 - confessionals (de quina confessió?)
 - laics
- Com presentem aquesta definició als nois i noies i a les seves famílies? Com és rebuda?
- Com incideix aquesta definició en la nostra pràctica educativa?

⁽⁴⁾ La dimensió espiritual pot encabir, més enllà de les seves expressions, components transcendents (fora de la pròpia experiència) o immanents per tot el que comporta de recerca interior.

6.2. Algunes pistes

L'espiritualitat com a dada antropològica

Expressada de diferents maneres, en el terreny més ampli i més profund de la consciència hi ha una dimensió humana que ens aboca a ser més específicament humans, que ens vincula a una certa forma d'unitat entre els éssers humans, entre els éssers vius i, fins i tot, entre els elements del cosmos. Aquesta dimensió prèvia i independent —en cert sentit— de les creences de cadascú és el que podem anomenar espiritualitat.

«La dimensió espiritual és inherent a la natura humana, o fins i tot fonamenta la condició humana; és la recerca de la persona humana que va més enllà d'ella mateixa i de les seves experiències immediates, cap al transcendent [...]. És l'apreciació d'una significació profunda i de valors als quals arribem mitjançant les nostres experiències al llarg de la vida».⁽⁵⁾

De l'espiritualitat a la religió

Les diverses religions, i fins i tot l'ateisme, són respostes que donen contingut a aquesta dimensió espiritual de la persona.

Les creences i l'experiència religiosa que se'n deriva han tingut i tenen una extensió i una intensitat que són una dada fonamental per entendre la vida humana i la mateixa evolució dels pobles i de les persones.

Com tota experiència humana, l'experiència religiosa, com a expressió de la realitat espiritual de la persona, pot ser ambigua i utilitzada bé per al creixement i alliberament de la persona o bé per a altres finalitats de caràcter negatiu o destructiu, com el sotmetiment de la consciència personal i l'enfrontament entre persones o entre pobles.⁽⁶⁾

Amb tot, una dada d'aquesta importància, reconeguda fins i tot pels posicionaments més laics com a necessària per a la comprensió de la globalitat de l'experiència humana, no pot ser negligida o oblidada pels educadors, sigui quina sigui la seva creença o posicionament particular, tal com també s'esdevé amb les diverses expressions filosòfiques, artístiques o existencials que es poden donar com a resposta a les inquietuds vinculades a la dimensió espiritual.

⁽⁵⁾ Definició de la Conferència Europea d'Escoltisme i Guiatge, celebrada a Ofir (Portugal), del 12 al 18 d'abril de 1986.

⁽⁶⁾ Com diu William Leshner, president del consell del Parlament de les Religions del Món, en *l'origen de la religió hi ha explicacions sobre la vida i propostes de vida, mai de confrontació i mort. Les religions tenen moltes més coses en comú (...). En l'essència de cadascuna no hi figura el conflicte interreligiós (...). Alguns dirigents polítics o també religiosos l'empren com a excusa i se n'aprofiten per generar i justificar conflictes al món.* [Declaracions recollides al diari AVUI, de diumenge 19 d'octubre de 2003].

El plantejament educatiu

Tota entitat educativa, com en altres aspectes, ha de tenir formulada d'alguna manera quina ha de ser la seva **resposta educativa en relació amb la dimensió espiritual**.

Les respostes educatives poden ser molt diverses: hi ha associacions o moviments que opten per una **confessionalitat** activa, situant-se des de la inspiració concreta d'un credo religiós o des del marc d'alguna família religiosa concreta, i hi ha plantejaments educatius basats en la **laïcitat** com a mètode que defensen la llibertat espiritual partint de la idea que el progrés i l'emancipació de la persona no derivaran automàticament de cap credo, però que no impedeixen que cadascú, si vol, si hi arriba com a conclusió d'una reflexió personal, pugui optar pel model de creença — religiosa o no— que prefereixi.

També hi cap el plantejament de caràcter **obert o aconfessional**, en el qual es potencia el desenvolupament espiritual dels nois i noies, incloent la possibilitat que aquests pertanyin a diferents institucions o confessions religioses i fent serveis religiosos comuns o compartits si és el cas, per donar resposta a les inquietuds dels infants i joves. Aquesta realitat, potser menys present a Catalunya, és més freqüent quan hi ha més d'una religió majoritària en un país.

En la trajectòria històrica de l'educació en el lleure, totes tres posicions, i d'altres que d'una manera més matisada es poden donar, han tingut la seva presència i un determinat suport social.

El que no es pot fer en cap cas és ignorar aquest tipus d'experiència, espiritual per a tots i religiosa per a alguns, com a fenomen cultural i social present en l'entorn quotidià i també d'alguna manera en l'entitat sempre que algú —nois o monitors— el visqui. Tal com darrerament s'ha anat formulant i pensant en les cada cop més freqüents situacions de **pluralisme religiós**, aquesta pluralitat no hauria de moure a la desconfiança respecte al fet religiós o respecte a les diverses religions, sinó que hauria de contribuir a fer que aquestes poguessin conviure juntes i en el respecte recíproc i el reconeixement mutu.

També en aquesta dimensió és important **conèixer els nois i noies** amb els quals treballem i quina és **la seva situació personal en l'àmbit religiós**. En aquest punt tampoc hem de caure en apriorismes, conclusions precipitades o falses identificacions i generalitzacions —no tots els àrabs són musulmans; no tots els creients de les diverses religions són practicants ni practiquen de la mateixa manera, no tots els israelians són de religió jueva, ni tots els palestins són de religió islàmica; no tots els republicans d'Irlanda del Nord són catòlics, ni tots els unionistes són protestants, etcètera—.

En aquest sentit, el monitor o cap ha de saber harmonitzar i actuar amb lleialtat respecte a tres paràmetres no sempre coincidents:

- les seves **creences personals**
- el **plantejament educatiu** del centre d'esplai o de l'agrupament en concret
- la línia pedagògica o **adscripció institucional** de l'associació, federació o moviment de la qual forma part l'agrupament o el centre —laica, confessional, aconfessional, pluriconfessional...—

En qualsevol cas, en l'acompanyament als nois i noies els monitors o caps han d'actuar amb total respecte a les creences d'aquests encara que no les comparteixin del tot: han d'actuar ajudant cada noi o noia a ser ell mateix i a personalitzar també les seves respostes i vivències del fet espiritual.

Així doncs, d'acord amb el plantejament de l'entitat, pot haver-hi o no activitats relacionades amb el fet religiós i moments d'experiència religiosa col·lectiva o **serveis religiosos** —pregària, celebracions...—

Vers el diàleg com a camí d'espiritualitat

La diversitat espiritual també pot ser una bona ocasió d'aprofundiment en aquesta dimensió a partir del **diàleg** entre religions, creences i **les diverses tradicions espirituals**, entenent

perfectament inclosa en aquest diàleg la posició de l'ateisme, de l'agnosticisme o de la laïcitat.

Per la significació que té aquesta dimensió, pot ser un moment important de trobada amb l'altre i de reconeixement mutu. El diàleg és una aventura humana apassionant, i aquest diàleg no tan sols ha de contribuir a una convivència millor, sinó que pot ser un gran instrument educatiu per ajudar a mirar la realitat i l'altre amb més cura i per prendre consciència més crítica de les pròpies idees i conviccions personals.

En aquest aspecte també és important la matisació i un cert aprofundiment per no atribuir a una o altra religió idees, comportaments o costums que no hi tenen res a veure. El diàleg franc, obert i respectuós hi pot ajudar molt.

Les religions també s'han desenvolupat històricament i socialment i en determinats entorns culturals, la qual cosa ha comportat que sovint el fet religiós ens aparegui barrejat amb altres elements sociocultural o amb adherències que no li són pròpies. També aquí **cal no atribuir a la religió allò que no hi té el seu origen**. La visió de les religions com a excloents entre si i motiu de divisió i enfrontament és més fruit de la història de la seva utilització intencionada per determinats grups i poders que no pas del missatge dels seus mestres, profetes, sants o místics.

La pràctica religiosa en el lleure

D'altra banda, sigui quin sigui el plantejament educatiu de l'entitat i dels caps o monitors, cal procurar que els nois i noies puguin desenvolupar les seves pràctiques religioses quotidianes presents en moments de lleure, si més no d'una manera individual, i especialment si hi ha **la demanda explícita de la família** —la pregària en les diferents religions, l'eucaristia dominical de diverses confessions cristianes, el règim alimentari dels musulmans...—. Això no implica que el centre o el grup hagi de desenvolupar serveis religiosos, però cal explicar molt bé a les famílies quines són les possibilitats que tindran els nenes i nenes.

Així mateix, als centres i agrupaments confessionals cal garantir la **voluntarietat en la participació** en actes explícitament religiosos d'una determinada confessió; si és possible, s'han d'oferir alternatives per als membres d'altres confessions, i si no ho és, la simple possibilitat de no participar-hi. Els actes interreligiosos, ben plantejats i tenint present la normativa de cada confessió, també poden ser experiències interessants, però cal actuar amb prudència i amb coneixement del que es porta entre mans, ja que si no es fan bé podrien esdevenir un factor de conflicte.

6.3. Recursos

Bibliografia

- Adroher i Montserrat, Raül (1998). La laïcitat en l'escoltisme: una experiència viscuda. Barcelona: Escoltes Catalans / Fundació Escolta Josep Carol (Reflexions en veu alta).
Remarca la importància de la reflexió i el treball de la dimensió espiritual per a l'escoltisme laic.
- Blomart, Alain, i altres (2002). Vine a la festa: rituals i religions del món a Catalunya. Dossier pedagògic del calendari interreligiós. Associació Unesco per al Diàleg Interreligiós.
Guia amb informació detallada de les festes més importants de cada religió i un recull de propostes i materials didàctics.
- «El diàleg interreligiós». Revista Estris, núm. 128 (novembre-desembre 2002), p. 27-32.
Articles d'opinió i experiències sobre una educació per a la convivència religiosa i el treball interreligiós dins de l'esplai.
- Ribera, Raimon (1996). El lloc bo. Barcelona: Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi de Catalunya, (Parlem-ne; 1).
Llibre que dibuixa un camí de creixement per descobrir el nostre espai interior.

